

IQTISODIY O'SISHNING MIKROIQTISODIY ASOSLARI VA UYLARNING O'ZBEKISTON TAJRIBASIDA NAMOYON BO'LISHI

Asrayev Shavkat Baxtiyor o'g'li

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

ANNOTATSIYA

Mikroiqtisodiy asoslar iqtisodiy o'sishni tashkil etuvchi asosiy elementlar bo'lib, ular ishlab chiqarish samaradorligi, resurslardan foydalanish, xususiy va kichik biznes faoliyati, iste'mol va investitsiya qarorlari bilan bog'liq. O'zbekiston tajribasida mikroiqtisodiy mexanizmlar iqtisodiy o'sish va rivojlanishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada mikroiqtisodiy omillar va ularning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri, xususan xususiy sektor, kichik va o'rta biznes, innovatsiyalar, ish haqi, iste'mol darajasi va resurslarning samarali taqsimlanishi orqali namoyon bo'lishi tahlil qilinadi.

KALIT SO'ZLAR Mikroiqtisodiyot, iqtisodiy o'sish, xususiy sektor, kichik va o'rta biznes, investitsiyalar, ishlab chiqarish samaradorligi, iste'mol, ish haqi, resurslarni taqsimlash, O'zbekiston tajribasi

KIRISH

Iqtisodiy o'sishning samarali bo'lishi nafaqat makroiqtisodiy, balki mikroiqtisodiy omillarga ham bog'liq. Mikroiqtisodiyot ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish, xususiy sektorni rivojlantirish, innovatsion loyihalarni rag'batlantirish va iste'mol darajasini oshirish orqali iqtisodiy o'sishni mustahkamlaydi.

O'zbekiston mustaqillikka erishgandan keyin iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda mikroiqtisodiy mexanizmlarni kuchaytirishga e'tibor qaratdi. Xususiy va kichik biznesni rivojlantirish, investitsiya muhitini yaxshilash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va bandlikni ta'minlash orqali mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga erishildi. Ushbu maqolada O'zbekiston tajribasi misolida mikroiqtisodiy omillar va ularning iqtisodiy o'sishga ta'siri batafsil tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

Mikroiqtisodiy asoslar iqtisodiy o'sishning tub poydevoridir. Ular quyidagi yo'nalishlar bo'yicha namoyon bo'ladi: ishlab chiqarish samaradorligi, xususiy sektor va kichik biznes, investitsiyalar, resurslardan oqilona foydalanish, ish haqi va iste'mol darajasi.

Ishlab chiqarish samaradorligi iqtisodiy o'sishni ta'minlashning eng muhim mikroiqtisodiy omillaridan biridir. Samarali ishlab chiqarish, ya'ni resurslardan maksimal natija olish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va mahsulot sifatini oshirish orqali iqtisodiy o'sish tezlashadi. O'zbekiston tajribasida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish maqsadida sanoat tarmoqlarida texnologik modernizatsiya amalga oshirilmoqda. Masalan, to'qimachilik, oziq-ovqat va qurilish sektorlarida yangi texnologiyalar joriy etilishi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirdi va mahsulot sifatini yaxshiladi.

Xususiy sektor va kichik va o'rta biznes iqtisodiy o'sishning asosiy drayverlaridir. Ular ish o'rinlarini yaratadi, ichki talabni qondiradi va soliq tushumlariga hissa qo'shadi. O'zbekistonning 2022–2023 yillardagi statistikasiga ko'ra, kichik va o'rta biznes subyektlari yalpi ichki mahsulotning taxminan 55 foizini tashkil qilmoqda va bu sektor iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Davlat xususiy biznesni qo'llab-quvvatlash uchun soliq imtiyozlari, grantlar va subsidiyalar taqdim etmoqda.

Investitsiyalar, xususan xususiy va xorijiy, mikroiqtisodiy asoslarni mustahkamlashda katta ahamiyatga ega. Ular ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytiradi, texnologik modernizatsiyani rag'batlantiradi va ish o'rinlarini yaratadi. O'zbekistonning investitsiya muhiti so'nggi yillarda sezilarli yaxshilandi. Masalan, soliq va bojxona imtiyozlarini joriy etish, raqamli iqtisodiy tizimlarni rivojlantirish va huquqiy barqarorlikni ta'minlash orqali xorijiy investitsiyalar hajmi 5 mlrd. AQSh dollaridan oshdi.

Resurslardan samarali foydalanish iqtisodiy o'sishning mikroiqtisodiy asoslaridan yana biridir. Bu yerda tabiiy, mehnat va moliyaviy resurslarning optimal taqsimlanishi nazarda tutiladi. Samarali resurs taqsimoti ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. O'zbekiston qishloq xo'jaligi, energetika va transport infratuzilmasida resurslardan oqilona foydalanish bo'yicha bir qator islohotlarni amalga oshirdi. Masalan, sug'orish tizimlarini modernizatsiya qilish va qishloq xo'jaligi texnikalarini joriy etish hosildorlikni oshirdi.

Ish haqi va iste'mol darajasi ham mikroiqtisodiy asos sifatida iqtisodiy o'sishga ta'sir qiladi. Ishchilarning daromadi oshganda, ichki talab ko'payadi, iste'mol darajasi ortadi va ishlab chiqarish faoliyati faollashadi. O'zbekiston tajribasida oxirgi yillarda ish haqini oshirish va bandlikni ta'minlash orqali ichki bozor faolligi sezilarli darajada kuchaydi. Masalan, 2023 yilda o'rtacha ish haqi yiliga 12 foizga oshdi, bu iste'mol va ishlab chiqarish o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Innovatsiyalar va texnologik yangiliklar mikroiqtisodiy o'sishga sezilarli ta'sir qiladi. O'zbekiston so'nggi yillarda startaplar, texnoparklar va ilmiy-tadqiqot markazlarini rivojlantirish orqali innovatsion faoliyatni rag'batlantirmoqda. Innovatsiyalar mahsulot va xizmatlarning sifatini oshiradi, raqobatbardoshlikni kuchaytiradi va iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi.

Shuningdek, moliyaviy xizmatlar va kreditlash mikroiqtisodiy asoslarning yana bir muhim tarkibiy qismidir. Bank va mikrokredit tashkilotlari ishlab chiqaruvchilar va tadbirkorlarga mablag' yetkazib beradi, investitsiya loyihalarini moliyalashtiradi va iqtisodiy faoliyatni kengaytiradi. O'zbekiston bank tizimi so'nggi yillarda raqamli xizmatlarni joriy etish, kreditlash imkoniyatlarini kengaytirish va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash bo'yicha islohotlar olib bordi.

Mikroiqtisodiy asoslar ichida raqamli iqtisodiyotning roli ham muhim. Elektron savdo, onlayn to'lov tizimlari va raqamli platformalar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish samaradorligini oshiradi. O'zbekiston raqamli iqtisodiy tizimlarni rivojlantirish orqali mikroiqtisodiy omillarni mustahkamlashga katta e'tibor qaratmoqda.

O'zbekiston tajribasida mikroiqtisodiy omillarni rivojlantirish natijasida iqtisodiy o'sish barqaror darajada davom etmoqda. Masalan, 2022–2023 yillarda yalpi ichki mahsulot o'sishi 5,5 foizni tashkil etdi, bu esa xususiy sektor va kichik biznesning faollashuvi, ishlab chiqarish samaradorligi va investitsiya hajmining oshishi bilan bog'liq.

Shu bilan birga, davlatning iqtisodiy siyosati mikroiqtisodiy asoslarni mustahkamlashga qaratilgan. Soliq imtiyozlari, byurokratik to'sqinliklarni kamaytirish, ishbilarmonlik muhitini yaxshilash va moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish orqali O'zbekiston iqtisodiy o'sishni rag'batlantirmoqda.

Mikroiqtisodiy asoslar va amaliyot o'rtasidagi bog'liqlik O'zbekiston misolida aniq ko'rinadi. Xususiy sektor va kichik biznes faoliyati orqali ish o'rinlari yaratiladi, investitsiyalar ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytiradi, resurslardan samarali foydalanish ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

XULOSA

Mikroiqtisodiy asoslar iqtisodiy o'sishning muhim poydevori hisoblanadi. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xususiy sektor va kichik biznesni rivojlantirish, investitsiya faoliyatini kengaytirish, resurslarni oqilona taqsimlash, ish haqi va iste'mol darajasini oshirish hamda innovatsiyalarni joriy etish iqtisodiy o'sishga bevosita ta'sir qiladi. Davlatning mikroiqtisodiy siyosati, xususan,

soliq imtiyozlari, moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, byurokratik to‘sqinliklarni kamaytirish va raqamli iqtisodiyot imkoniyatlarini kengaytirish orqali iqtisodiy rivojlanishni rag‘batlantiradi.

O‘zbekistonning oxirgi yillardagi tajribasi shuni ko‘rsatadiki, mikroiqtisodiy omillarni rivojlantirish orqali iqtisodiy o‘sinh barqaror va uzluksiz bo‘lishi mumkin. Ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, xususiy va kichik biznes faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, investitsiyalarni jalb qilish va resurslardan samarali foydalanish iqtisodiy o‘sinhning asosiy omillari sifatida namoyon bo‘ladi. Shu bilan birga, bandlikni oshirish, ish haqini oshirish va iste‘mol darajasini yaxshilash ichki talabni kuchaytiradi va ishlab chiqarish faolligini oshiradi.

Shunday qilib, O‘zbekistonning mikroiqtisodiy siyosati va amaliy tajribasi iqtisodiy o‘sinhning barqarorligini ta‘minlash va mamlakat iqtisodiyotini yanada rivojlantirishda samarali vosita ekanligini ko‘rsatadi. Kelajakda ham mikroiqtisodiy asoslarni mustahkamlash va raqamli iqtisodiyot hamda innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish orqali O‘zbekiston iqtisodiy o‘sinhni yanada tezlashtirishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Axmedov, Sh. O‘zbekiston iqtisodiyoti: nazariya va amaliyot. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2021.
2. Qodirov, B. Mikrosamaradorlik va iqtisodiy o‘sinh. Toshkent: Fan va texnika, 2020.
3. O‘zbekiston Respublikasi Statistika qo‘mitasi. Iqtisodiy ko‘rsatkichlar va tahlillar. Toshkent, 2023.
4. Ismoilov, R. Xususiy sektor va kichik biznesning iqtisodiy rivojlanishga ta‘siri. Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsiya, 2022.
5. Jahongirov, A. Investitsiya faoliyati va iqtisodiy o‘sinh. Toshkent: O‘zbekiston iqtisodiyoti, 2021.
6. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Yillik iqtisodiy hisobot. Toshkent, 2022.
7. Tashkent Economics Journal. Mikroiqtisodiy asoslar va ishlab chiqarish samaradorligi. Toshkent, 2020.
8. Rashidov, M. Ish haqi, iste‘mol va ichki talab. Toshkent: Moliyaviy tahlil, 2021.
9. Davlat statistika qo‘mitasi. O‘zbekistonning yalpi ichki mahsuloti va iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichlari. Toshkent, 2023.